

och aktivister världen över försökt belysa könsdimensionerna i de akuta klimatutmaningarna.

Könsroller – en uppsättning socialt föreskrivna beteenden och attityder som anses lämpliga eller önskvärda för individer baserat på deras födelsekön – är nyckelfaktorer när det gäller klimaträttvisa, inklusive tillgång till resurser och kapital samt uppfyllande av samhälleliga förväntningar. Könade beteendemönster uppstår som en återspeglning av kulturella normer och värderingar i ett samhälle, vilket ger upphov till samhällen som ofta uppfattas som dominerade av patriarkala strukturer. Det finns också exempel på matriarkala samhällen där kvinnor har centrala roller. Begreppet genus bidrar till att belysa att ojämlikhet mellan könen inte är en fast realitet utan snarare en dynamisk fråga som kan förändras.

Traditionella könsnormer påverkar i hög grad tillgången till viktiga resurser och kvinnor möter ofta begränsningar på grund av sin marginaliserade samhällsposition. Omvänt tenderar män att dra nytta av samhälleliga privilegier, som främjar relativt obehindrad tillgång till resurser. Klimatförändringarna förvärrar den befintliga ojämlikheten mellan könen och har en oproportionerligt stor inverkan på kvinnor och flickor då de löper större risk att utsättas för könsrelaterat våld under kriser – t.ex. sexuella övergrepp och människohandel. Eftersom klimatförändringarna inte är "könsneutrala" är det absolut nödvändigt att

adressera könsspecifika effekter inom ett övergripande policyramverk för att komma åt de grundläggande orsakerna till könsskillnader.

Queerfeministisk terminologi

Det är viktigt att notera att klimatkrisen inte är ett binärt scenario, eftersom berörda individer av olika kön förkroppsligar ett brett spektrum av kvaliteter, privilegier och attribut. Inramningen av könen som raka motsatser är en grov förenkling av den mänskliga existensens komplicerade verklighet. Det är viktigt att uppmärksamma skillnaden mellan "genus" och "kön". Genus har vuxit fram som ett begrepp som skiljer sig från det biologiska könet, vilket avser de fysiologiska skillnaderna mellan män och kvinnor (t.ex. gonader, könsorgan, kromosomer och hormoner). (Se Europarådets information om "[Sex and Gender](#)").

Genus är en konstruktion som består av flera lager och formas av sociala, psykologiska och kulturella influenser och utvecklas genom socialiseringsprocesser. Dessa omfattar normer, beteenden och roller som förknippas med olika könsidentiteter, inklusive kvinnor, män, flickor, pojkar och personer med andra könstillhörigheter, samt dynamiken dem emellan.

I olika samhällen och kulturer kan uppfattningen om vad som är "maskulint" eller "feminint" variera. Samhällen skapar normer och förväntningar kring genus, som förmedlas genom familj, utbildning och media och därigenom formar individuella beteenden och samhälleliga strukturer. Genus fungerar både som ett analytiskt ramverk för att förstå identitetsskapande och som ett politiskt begrepp för att adressera makt-dynamiken i samhället. Genus är ett socialt konstruerat fenomen som varierar mellan olika kulturer och kan förändras över tid.

I vår syn på jämställdhet inser vi vikten av att erkänna fler än två kön. Det innebär att vi inkluderar andra könsidentiteter – som transpersoner, queerpersoner och personer som identifierar sig som icke-binära – i vår analys och jämförelse. Det finns olika termer, men vi använder akronymen LGBTIQ, som antagits av Europeiska unionen och på svenska översätts till hbtqi. Dessutom används termer som könsminoriteter och könsmarginiserade grupper, vilka understryker behovet av att gå bortom en binär förståelse av kön. För tydlighetens skull och på grund av begränsningar i den tillgängliga forskningen används i denna rapport dock främst termerna män och kvinnor när det gäller kön. Det är värt att notera att merparten av forskningen

Kreditering: [Md Harun Or Rashid - Flickr](#), [CC 2.0-licens](#)

inte fördjupar sig i ytterligare analys av könsmarginaliserade grupper, vilket begränsar omfattningen av vår analys till kvinnor och flickor av praktiska skäl och för läsbarhetens skull.

Intersektionellt feministiskt perspektiv

Det är viktigt att kombinera ett intersektionellt synsätt med genusperspektiv, eftersom varje man eller kvinna är unikt påverkad av en uppsättning privilegier och utmaningar, som endast gäller för denna individ. En äldre rasifierad kvinna i en storstad kan ha mycket lite gemensamt med en ung vit kvinna på landsbygden. Ett intersektionellt synsätt hjälper människor att undvika grovt förenklade klassificeringar av män och kvinnor.

Intersektionalitet, som är en hörnsten inom både feminismen och miljöområdet, introducerades för första gången 1989 av den amerikanska forskaren Kimberlé Williams Crenshaw. Enligt detta koncept ska individer betraktas som mångfacetterade varelser med olika erfarenheter och man ska motverka tendensen att kategorisera dem i snäva termer. Intersektionalitet utgår från att det är omöjligt att begränsa individer till enstaka kategorier och betonar behovet av att förstå människans komplexitet bortom en enda form av identitet, som t.ex. kön. Istället betonas samspelet mellan olika typer av identiteter, inklusive etnicitet, rasifiering, kön, klass, ålder, funktionsvariation och geografisk plats, vilka är sammanflätade med samhälleliga maktstrukturer och ojämlikheter.

Feministiska perspektiv på klimaträttvisa

Mary Robinson, FN:s tidigare klimatsändebud, sade en gång: *"Klimatförändringarna är ett problem som orsakats av människan och måste ha en feministisk lösning"* (Robinson använder formulering "man-made", vilket skulle kunna tolkas som att klimatförändringarna har orsakats

av män). Jämställdhetsaspekten får inte vara ett tillägg utan snarare en grundläggande del i utformningen av idéer för en rättvis omställning ur ett feministiskt perspektiv. Följaktligen bör sådana koncept genomsyras av feministiska principer, tillsammans med avkolonialisering och antirasistiska metoder.

Feministiska analyser har granskat dominansen av västerländska kunskapsparadigmer samt belyst underordnadhet och exploateringen av inhemska kunskapsystem. Främst inom den ekofeministiska diskursen, som är särskilt utbredd i Latinamerika, betonas sambandet mellan våld mot naturen, territorier och människokroppar. Feministisk kritik har konsekvent påpekat att kommersialiseringen av produktivitet, effektivitet och konkurrens tenderar att åsidosätta kravet på att värna om både människors och miljöns välbefinnande. Den västerländska politisk-ekonomiska styrningen är inriktad på att främja en obeveklig strävan efter produktivitet, mätt i BNP-tillväxt, som resulterar i en bestående kris för den sociala reproduktionen. Framförallt prioriterar den rådande gröna ekonomiska diskursen ofta tekniska lösningar, vilket gör att de underliggande ekonomiska och ekologiska strukturerna hamnar i skymundan. Detta perspektiv fokuserar snävt på de tekniska framstegens förmåga att sanera, förbättra eller effektivisera processer, samtidigt som det inte beaktar de grundläggande orsakerna till dagens utmaningar.

Feministiska förespråkare har konsekvent motsatt sig patentering av levande organismer och kommersialisering av kvinnors kroppar. De har prioriterat granskning av de sociala konsekvenserna och deras sammanhängande kostnader. Feministernas fokus ligger på att återta gemensamma resurser och främja kollektivt ägande. Centralt i ekofeministiskt tänkande är erkännandet av klimatförändringar, könsskillnader och samhälleliga orättvisor som sammanhängande utmaningar. De härstammar alla från den rådande dominansen av patriarkala strukturer i samhället. En del av denna kritik

är utvecklingen av (eko-)feministiska alternativ som syftar till att sätta reproduktion eller vård i centrum för ekonomin, baserat på en socioekonomisk modell som inte syftar till maximal ekonomisk tillväxt utan en balanserad hållbar tillväxt där människor lever inom planetens ramar. Ett exempel på sådana alternativa modeller och metoder är utvecklingen av konceptet "Buen Vivir", som härstammar från ursprungsbefolkningar i Latin- och Centralamerika. Ett annat exempel är den roll som lokala/regionala kooperativ med fokus på grundläggande behov spelar.

Sårbarhetkopplade till kön

Klimatförändringarnas oproportionerligt stora påverkan på kvinnor jämfört med män är intimt förknippad med olika samhälleliga, kulturella och ekonomiska faktorer. Den grundläggande frågan "Varför påverkar klimatförändringarna kvinnor på ett annat sätt än män?" har granskats av experter på klimatområdet. Ett rungande svar pekar på ojämlikheten mellan könen. FN understryker att ojämlikhet mellan könen i kombination med klimatkrisen utgör ett av de största hoten mot kvinnors försörjning, hälsa och säkerhet i världen. Följaktligen är det absolut nödvändigt att upmärksamma att klimatförändringarna fungerar som en katalysator som förstärker befintliga könsskillnader och gör att klimatförändringarna i sig inte är könsneutrala.

Globalt sett bär kvinnor ansvaret för att försörja hushållet genom att säkerställa tillgången till mat, vatten och bränsle. Trots att jordbruket är en central sektor för kvinnors sysselsättning i syd har kvinnor fortfarande be-

gränsad tillgång till mark och andra naturresurser, vilket gör dem beroende av sina mäns beslut. Pressen på unga flickor att lämna skolan i förtid för att ta på sig hushållsarbete är ytterligare ett exempel på denna ojämlikhet. Dessutom påverkas kvinnors och flickors hälsa negativt av klimatförändringarna, eftersom de kämpar med begränsade resurser för att få tillgång till viktiga tjänster och sjukvård.

Under klimatkatastrofer ökar kvinnors utsatthet och spridandet av sjukdomar, samtidigt som barnafödande blir mer riskfyllt med större risk för dödsfall för både mamman och barnet. Kvinnor spelar också en central roll som familjens primära vårdnadshavare och ser till att deras barn är trygga under kriser. När det blir ont om mat på grund av otillräcklig nederbörd offerar kvinnor ofta sin egen näring för att ge sina familjer mat. Kvinnor är också de som drabbas hårdast av vattenbrist och under torka måste de gå långt för att hitta rent vatten. Detta exponerar dem för ökade risker såsom sexuella övergrepp, trakasserier och människohandel. Den privata sfären är inte undantagen från faror, och antalet incidenter av könsbaserat våld, inklusive våld i hemmet, ökar kraftigt under klimatkatastrofer. Efterverkningarna av klimatrelaterade katastrofer tvingar också ofta kvinnor in i osäkra situationer. De flyr från översvämmade hem och söker skydd i informella bosättningar i städerna, ofta kallade slumområden, där de lever under osäkra och utsatta förhållanden. Kvinnors bristande tillgång till socialt, ekonomiskt och utbildningsmässigt kapital gör dem särskilt sårbara för det existentiella hot som klimatförändringarna utgör.

Strejk för klimatet i Pittsburgh, den 24 september 2021
Kreditering: [Mark Dixon - Flickr](#), CC 2.0-licens

Ny forskning tyder på ett perspektivskifte när det gäller könsrelaterade sårbarheter i samband med klimatkrisen. I stället för att enbart undersöka klimatets direkta effekter på könsrelaterade sårbarheter bör man lägga tonvikten på att förstå dessa sårbarheters dynamiska natur. Kvinnor är inte sårbara för att de är kvinnor, utan på grund av de socialt konstruerade patriarkala maktstrukturer som de ofta lever inom. Dessa maktstrukturer leder till begränsad tillgång till viktiga resurser och offentliga tjänster, begränsade utbildningsmöjligheter och begränsningar när det gäller att äga mark. Kvinnor har vanligtvis färre företag, har svårare att få formell anställning och svårare att få tillgång till krediter och finansiella resurser än män. En betydande del av det obetalda omsorgsarbetet faller på kvinnor inom familjen. Detta ansvar omfattar uppgifter som att skaffa vatten och mat, uppgifter som blir alltmer betungande i klimat känsliga områden där resurserna är knappa. Den befintliga könsbaserade arbetsfördelningen förvärrar ytterligare de utmaningar som kvinnor står inför.

I grund och botten är individers anpassningsförmåga intimt förknippad med faktorer som kön, socioekonomisk bakgrund, ekonomiska resurser, maktdynamik samt tillgång till och kontroll över viktiga resurser, framför allt mark. Omfattningen av ojämlikhet mellan könen rörande dessa faktorer har direkt samband med utmaningar som kvinnor ställs inför när det gäller att genomföra effektiva anpassningsstrategier. Att adressera och mildra dessa skillnader är avgörande för att utveckla robusta politiska ramverk som syftar till att öka kvinnors motståndskraft mot klimatrelaterade utmaningar.

Kvinnor som aktiva aktörer i klimatarbetet

Ska vi öka effektiviteten i strategierna för att hantera klimatförändringarna behöver vi ta tillvara på kvinnors expertis inom olika områden. Kvinnor spelar en central roll inom jordbruk, bevarande av biologisk mångfald, hushållsarbete, inkomstgenerering och på det politiska planet. Trots den rådande diskursen, som påtalar hur kvinnor i syd är sårbara för klimatförändringarnas effekter, är det viktigt att uppmärksamma deras proaktiva engagemang i utvecklingen av anpassningsstrategier. Kvinnor, som ofta står inför ojämlik tillgång till resurser och bär en oproportionerligt stor börda av klimatförändringsriskerna, uppvisar en anmärkningsvärd motståndskraft. De tar sig inte bara an utmaningarna utan blir också förändringsagenter. Samtidigt som vi uppmärksammar kvinnors ökade sårbarhet är det lika viktigt att understryka deras viktiga bidrag till hållbara

Kreditering: [UN Women/Joe Saade - Flickr](#), CC 2.0-licens

lösningar. Insatser för jämställdhet och inkludering av kvinnor i beslutsprocesser är avgörande för att styra utvecklingen mot en hållbar framtid. Intersektionalitetsspektivet bidrar till en mer heltäckande förståelse av könsdynamiken.

Forskare har kritiserat framställningen av kvinnor i klimatsdiskursen som enbart "sårbara". Följaktligen har fokus flyttats till att uppmärksamma kvinnors handlingsförmåga, färdigheter och röster vilket trotsar bilden av en medfödd offerroll. Trots de otaliga utmaningar som kvinnor möter i olika sociala sammanhang söker de aktivt alternativa vägar för att stärka sin egenmakt. Genom att organisera sig på olika nivåer, från lokala gräsrotsinitiativ till internationellt samarbete, motarbetar kvinnor förtryckande system och etablerar nätverk som ger dem kollektiv makt att sträva efter gemensamma mål. Detta kollektiva agerande utgör inte bara en plattform för motstånd utan skapar också möjligheter till en motståndskraftig försörjning. När vi utformar policyer måste vi lyfta fram kvinnors handlingskraft inför klimatförändringens utmaningar.

Ett tydligt exempel på kvinnors handlingsutrymme är deras politiska deltagande, eftersom forskning visar att länder med fler kvinnor i parlamentet ofta genomför rigorösare klimatförändringspolitik. Därför korrelerar den ökade närvaron av kvinnor i beslutspositioner med en starkare klimatpolitik. Dessutom har kvinnor och flickor runt om i världen gått i bräschen för klimataktivism och använt sig av en rad olika metoder för att skydda, återställa och regenerera miljön. Detta kan ses i Pallur Dalits Women's Collective som startades 2016 när 40 jordlösa dalitkvinnor återtog över sju tunnland (ca 28 000 m²) olagligt ockuperad mark i sitt samhälle för att främja matsuveränitet genom kollektivt jordbruk. Flick- och ungdomsleda grupper, nätverk och kollektiv framträder med inflytelserika röster som aktivt förespråkar att jämställdhetsfrågor integreras i diskussioner om klimatförändringar. Några av dessa viktiga röster är Ainura Sagyn, Autumn Peltier, Disha Ravi, Elizabeth Wathuti, Greta Thunberg, Hilda Flavia Nakabuye, Howey

Ou, Isra Hirsi, Luisa Neubauer, Vanessa Nakate och Xiye Bastida.

Policyrekommendationer

En logisk policyrekommendation är att främja införandet av ett genusperspektiv som är intersektionellt med specifika genusrelaterade mål i policyer. Klimatpolitiken får inte vara genusblind och inte heller blind för effekterna av och sambanden med rasism och nykolonialism. Feminister har dock hävdats att det inte räcker med att integrera jämställdhetsperspektivet i klimatpolitiken för att uppnå klimaträttvisa. Diskursen om klimatförändringar och genus kräver ett skifte mot adresserandet av underliggande faktorer som bidrar till att åstadkomma transformativ genusförändring.

De europeiska länderna och EU bör ta ansvar för den nuvarande makroekonomiska politik som i hög grad bidrar till föroreningar som koldioxidutsläpp och de bör förändra denna politik. Detta inkluderar att stödja makroekonomiska strategier, som främjar övergången till en "välfärds- eller omsorgsekonomi". En sådan ekonomi skulle också kräva att företag hålls ansvariga för att upprätthålla mänskliga rättigheter och miljöskyddsstandarder, samtidigt som man ser till att utvinningsindustrier hålls ansvarig för eventuella negativa effekter som de kan orsaka.

Jämställdhetsinsatser måste adressera de strukturella hinder som finns inbyggda i normer, lagar och politik och som bidrar till ojämlikhet och orättvisa. Kvinnor, flickor och könsminoriteter, särskilt de som upplever ojämlikhet på grund av klass, ras, etnicitet, kast och ålder, måste uppmuntras att engagera sig fullt ut och på lika villkor i beslut om markanvändning, klimatförvaltning och policyutveckling på nationell och internationell nivå. För att stärka kvinnors och deras samhällens förmåga att försvara sina rättigheter och intressen bör feministiska ledare inom olika rörelser samlas för att säkerställa att exkluderade röster blir hörda.

I FOKUS: Kvinnors kollektiva jordbruk

Women's Action in Development (NAWAD) är en organisation som grundades i Uganda 2009. Den arbetar för att stärka kvinnor och flickor och verkar för social rättvisa, ekonomisk stabilitet och hållbar miljöförvaltning. Organisationen betonar vikten av samarbete med män för att stärka familjer och samhällen och frigöra den fulla potentialen hos alla ugandier. NAWAD arbetar aktivt med jordbruk och förespråkar kollektivt jordbruk för att hantera markrelaterade utmaningar. Genom att uppmuntra kvinnor att slå samman sina resurser för gemensamma markköp lyfter NAWAD fram det förbättrade skydd som följer av kollektivt ägande, vilket gör det svårare för externa interventioner, särskilt från makar. Skörden betraktas också som en kollektiv insats, vilket ger kvinnorna större utdelning av deras gemensamma hårda arbete under hela året. På så sätt ger NAWAD kvinnor möjlighet att utnyttja sina olika färdigheter, kunskaper och erfarenheter kollektivt, vilket främjar utvecklingen av motståndskraft i samhället.

I FOKUS: Fridays for Future

Enskilda exempel, som är särskilt anmärkningsvärda bland kvinnliga klimataktivisterna, belyser ytterligare unga kvinnors betydelsefulla roll i klimatarbetet. Ett framträdande exempel är den globala klimatstrejkrörelsen Fridays for Future, som startade i augusti 2018. Rörelsen inkluderar många olika deltagare men startades av Greta Thunberg, som då var 15 år. Framstående ledare i olika länder, som Luisa Neubauer i Tyskland, Disha Ravi i Indien och Hilda Flavia Nakabuye i Uganda, är fler exempel på unga kvinnor i centrala roller som avsevärt bidrar till rörelsens nationella genomslag. Fridays for Future-aktivisterna utövar moraliskt inflytande på beslutsfattare och uppmanar dem att prioritera vetenskapliga insikter och genomföra kraftfulla åtgärder för att bekämpa den globala uppvärmningen. De efterlyser framförallt en politik som är i linje med Parisavtalet och som siktar på en utveckling långt under 2°C uppvärmning. En viktig milstolpe uppnåddes under *Global Week for Future* i september 2023, då uppskattningsvis fyra miljoner deltog i en av de största klimatstrejkerna i historien.

Strejk för klimatet i Glasgow, den 5 november 2021.
Kreditering: [Oliver Kornblihtt / Mídia NINJA / #COP-Collab26 Flickr, CC 2.0-licens](#)

I FOKUS: Kvinnlig aktivism bland ursprungsbefolkningar

Aktivister från ursprungsbefolkningar står för en viktig del av klimataktivismen. Trots att de bara utgör 5% av världens befolkning spelar ursprungsbefolkningar en avgörande roll för att skydda 80% av världens biologiska mångfald. Det gör dem till oumbärliga aktörer i klimatskyddsstrategier. Taily Terena från Brasilien är en betydelsefull kvinnlig aktivist som förespråkar ursprungskvinnors rättigheter och miljöfrågor. Som medlem i "Enlace Continental de Mujeres Indígenas" (Continental Network of Indigenous Women of the Americas) har hon hållit kraftfulla tal vid FN:s ramkonvention och lyft fram kopplingen mellan urfolkens rättigheter och miljöförvaltning.

Strejk för klimatet i Glasgow, den 5 november 2021

Kreditering: [Oliver Kornblihtt / Mídia NINJA / #COPCollab26 Flickr](#), [CC 2.0-licens](#)

Författare: Emma Rainey (WIDE+), Gea Meijers (WIDE+), Elena Georgiardi (GenderCC)

Grafisk design: Stephanie Höglund (WIDE+)

Finansieras av Europeiska unionen. De synpunkter och åsikter som uttrycks är endast upphovsmannens [upphovsmännens] och utgör inte Europeiska unionens eller Europeiska genomförandeorganet för utbildning och kulturs (EACEA) officiella ståndpunkt. Varken Europeiska unionen eller EACEA tar något ansvar för dessa.

Ordlista

- **Allierade:** Personer som (vanligtvis) är heterosexuella och/eller cispersoner och som stödjer hbtqi-samhället.
- **Cisgender:** Personer som identifierar sig med det kön som tilldelades vid födseln.
- **Dekolonialism:** Ett perspektiv och en process som handlar om att dekonstruera imperialistisk kolonisering, vithetsnormen, maktdynamik för inkludering och exkludering, samt eurocentrism.
- **Delad mobilitet:** Bred definition av transporttjänster och resurser som delas mellan användare, antingen samtidigt eller efter varandra.
- **Energirättvisa:** Innebär att säkerställa rättvis tillgång till rena energiresurser till rimliga priser och att hantera sociala, ekonomiska och miljömässiga effekter som är förknippade med energiproduktion och användning. Det syftar till att minska skillnaderna i tillgång till energi, överkomliga priser och miljöbelastning, med särskild uppmärksamhet på marginaliserade samhällen som påverkas oproportionerligt av energirelaterade frågor.
- **Energifattigdom:** Ett uttryck som används för att beskriva en situation där ett hushåll inte har råd med de mest grundläggande energinivåerna för tillräcklig uppvärmning, matlagning, belysning och användning av apparater i hemmet.
- **Europeiska gröna avtalet:** En uppsättning politiska åtgärder som föreslagits av Europeiska kommissionen för att göra EU:s ekonomi hållbar och klimatneutral till 2050. Den syftar till att minska utsläppen av växthusgaser, främja miljömässig hållbarhet och investera i förnybar energi, energieffektivitet, hållbara transporter och bevarande av biologisk mångfald.
- **Feminisering:** Avser den process eller trend som innebär att vissa yrken, branscher eller sociala roller i allt högre grad domineras av kvinnor. Det kan ha olika sociala, ekonomiska och kulturella konsekvenser, inklusive förändringar i maktdynamik, arbetsmarknadstrender och samhälleliga uppfattningar om könsroller.
- **Feministisk rättvis omställning:** En strategi för att ställa om till en hållbar ekonomi som prioriterar kvinnors och marginaliserade gruppers behov och rättigheter och som syftar till att ta itu med sociala, ekonomiska och miljömässiga orättvisor som är inneboende i processen.
- **Förändringsaktör:** En individ eller en grupp av individer som tar initiativ till och genomför sociala förändringar på ett organiserat sätt.
- **Genus:** Avser de roller, beteenden, egenskaper och möjligheter som samhället anser vara lämpliga för "kvinnor" och "män". Genus är socialt konstruerade, inlärd genom socialiseringsprocesser och varierar mellan olika kulturer/samhällen och förändras över tid. Genus är ett spektrum som kan inkludera andra identiteter än de traditionella binära.
- **Genusblindhet:** Oförmåga att inse att kvinnors/flickors och mäns/pojkars roller och ansvar tillskrivs eller åläggs dem i specifika sociala, kulturella, ekonomiska och politiska sammanhang.
- **Genusmedveten:** Förmågan att erkänna och belysa befintliga könsskillnader, frågor och ojämlikheter och ta hänsyn till dem vid utformning och genomförande av strategier och program.
- **Gräsrotskollektiv:** En gräsrotsrörelse som har inflytande över invånarna på en viss plats eller i ett visst samhälle som grund för ett politiskt eller ekonomiskt initiativ. Dessa rörelser och organisationer använder sig av kollektiva åtgärder på lokal nivå för att åstadkomma förändringar som kan få genomslag regionalt, nationellt eller till och med globalt.
- **HBTIQ:** Homosexuella, bisexuella, transpersoner, queera och intersexpersoner
- **Heteronormativitet:** Betecknar eller relaterar till en världsbild som främjar heterosexualitet som norm eller föredragen sexuell läggning.
- **Icke-binär:** Avser personer som inte uteslutande identifierar sig som man eller kvinna. Istället kan de identifiera sig som en kombination av båda könen, inget av könen eller som ett helt annat kön. Icke-binära personer kan använda olika termer för att beskriva sin könsidentitet, t.ex. genderqueer, genderfluid, agender eller bigender. Denna identitet utmanar den traditionella binära förståelsen av kön som strikt manlig eller kvinnlig och erkänner mångfalden och komplexiteten i könsidentiteter.
- **Intersektionalitet:** Ett verktyg för att förstå hur olika personliga egenskaper som ras, etnicitet, religion, funktionshinder, ålder, sexuell läggning och könsidentitet samverkar och skapar unika upplevelser av diskriminering. Verktyget utgår från att individer har flera olika identiteter som formas av sociala relationer och maktsystem. Genom att undersöka dessa skärningspunkter avslöjas komplexiteten i diskriminering och missgynnande till följd av kombinationen av identiteter.
- **Jämställdhetsintegrering:** Att integrera ett jämställdhetsperspektiv i alla skeden av politiska processer och se till att både kvinnors och mäns intressen och erfarenheter beaktas vid utformning, genomförande, uppföljning och utvärdering av politik och program inom alla samhällsområden. Det yttersta målet är att uppnå jämställdhet genom att se till att kvinnor och män gynnas lika mycket och att ojämlikhet inte vidmakthålls.
- **Klimaträttvisa:** Avser oron för orättvis påverkan för olika människor och platser i samband med sårbarhet för klimatpåverkan och rättvisan i politiska och praktiska åtgärder för att hantera klimatförändringen och dess konsekvenser.
- **Klimatsårbarhet:** I vilken grad naturliga, konstruerade och mänskliga system riskerar att utsättas för klimatförändringarnas effekter.
- **Kön:** Avser de biologiska egenskaper som definierar människor som kvinnor eller män. Dessa uppsättningar av biologiska egenskaper utesluter inte varandra eftersom det finns intersexuella individer som har båda, men i de flesta fall är det dessa egenskaper som skiljer människor åt som män och kvinnor.
- **Könsneutral:** Policy, program eller situation som inte har någon positiv eller negativ inverkan på relationerna mellan könen eller jämställdheten mellan kvinnor och män.
- **Könsneutralt språk:** En bred term för språkbruk som syftar till att undvika fördomar, diskriminering eller förnedrande innebörd baserat på kön eller genus. Syftet är att undvika ordval som kan antyda att ett visst kön är standard eller norm.
- **Könsminoritet:** Avser minoritetsidentiteter utanför den traditionella könsbinären, vilket inkluderar transkvinnor, transmän och icke-binära personer, bland många andra marginaliserade könsidentiteter.
- **Könsroller:** En uppsättning socialt föreskrivna beteenden och attityder som anses lämpliga eller önskvärda för individer baserat på deras kön.
- **Nykolonialism:** De ekonomiska och politiska bestämmelser genom vilka en stormakt indirekt upprätthåller eller utvidgar sitt inflytande över andra områden eller folk.
- **Nyliberal:** En politisk ideologi som förespråkar en politik som främjar kapitalism på den fria marknaden, avreglering och minskade offentliga utgifter.
- **Obetalt arbete:** Avser arbete som individer utför utan att få ekonomisk ersättning. Det kan handla om hushållsyrkanden, omsorgsansvar och andra uppgifter (som oftast utförs av kvinnor) som bidrar till samhället men som inte erkänns formellt eller ersätts i traditionell mening.
- **Otrygghet i boendet:** Ett paraplybegrepp som omfattar flera dimensioner av bostadsproblem som människor kan uppleva, inklusive överkomliga priser, säkerhet, kvalitet, instabilitet och förlust av bostäder.
- **Parisavtalet:** Ett internationellt avtal inom ramen för UNFCCC som syftar till att begränsa den globala uppvärmningen till under 2 grader Celsius och sträva efter 1,5 grader Celsius. Avtalet innehåller åtaganden om att minska utsläppen av växthusgaser, förbättra klimattresiliensen och ge ekonomiskt stöd till utveckling-

sländer.

- **Queer:** Betecknar eller relaterar till en sexuell identitet och könsidentitet som inte överensstämmer med etablerade heterosexuella och cis-binära normer.
- **Safe spaces/ Trygga platser:** En plats eller miljö där en person eller kategori av personer kan känna sig trygga med att de inte kommer att utsättas för diskriminering, kritik, trakasserier eller någon annan känslomässig eller fysisk skada.
- **Sårbarhet:** De förhållanden som bestäms av fysiska, sociala, ekonomiska och miljömässiga faktorer eller processer som ökar känsligheten hos en individ, ett samhälle, tillgångar eller system för effekterna av faror.
- **Tidsfattigdom:** Den oproportionerligt långa tid som kvinnor ägnar åt obetalt arbete, vilket begränsar deras möjligheter att engagera sig i andra områden och aktiviteter.
- **Transgender:** Personer vars kön inte är detsamma som, eller inte passar ihop med, det kön som de tilldelades vid födseln. Transpersoner kan beskriva sig själva med hjälp av en eller flera olika termer som transgender, transsexuell, genderqueer (GQ), genderfluid, icke-binär, gender-variant, crossdresser, genderless, agender, non-gender, third gender, bi-gender, transman, transkvinna, transkulminär, transkvinning och neutrois.

Bibliografi

- Arora-Jonsson, S. (2011). Virtue and vulnerability: Discourses on women, gender and climate change. *Global Environmental Change*, 21(2): 744-751. <https://doi.org/10.1016/j.gloenvcha.2011.01.005>
- Balikoowa, K., Nabanoga, G., Tumusiime, D. M., & Mbogga, M. S. (2019). Gender-differentiated vulnerability to climate change in eastern Uganda. *Climate and Development*, 11(10): 839-849. <https://doi.org/10.1080/17565529.2019.1580555>
- Banjo, F. (2023). 8 Indigenous Activists Fighting Injustice That You Should Know. *Global Citizen*. <https://www.globalcitizen.org/en/content/indigenous-activists-climate-change-injustice/>
- Dankelman, I. (2012). Gender and Climate Change: An Introduction. *Global Environmental Politics*, 12(1): 128-129. https://doi.org/10.1162/GLEP_r_00103
- Daughters of Earth. (2023). Promoting Collective Farms and Food Sovereignty among the Pallur Dalit Women. <https://daughtersforearth.org/project/promoting-collective-farms-and-food-sovereignty-among-the-pallur-dalit-women/>
- Djoudi, H., Locatelli, B., Vaast, C., Asher, K., Brockhaus, M., & Basnett Sijapati, B. (2016). Beyond dichotomies: Gender and intersecting inequalities in climate change studies. *Ambio*, 45(3): 248-262. <https://doi.org/10.1007/s13280-016-0825-2>
- Euronews Green. (2023). From solo protest to global movement: Five years of Fridays for Future in pictures. <https://www.euronews.com/green/2023/08/21/from-solo-protest-to-global-movement-five-years-of-fridays-for-future-in-pictures#:~:text=In%202019%2C%20momentum%20built%20for,1%2C600%20protests%20across%20150%20countries>
- Georgiadi, E. (2023). Gender and Climate Change Discourses in Uganda: Insights from women representations of CSOs. Radboud University. https://www.gendercc.net/fileadmin/inhalte/dokumente/8_Resources/Publications/Final_Thesis_Georgiadi.pdf
- Greenpeace Australia Pacific. (2021). Climate change is a man-made problem that disproportionately impacts women. It needs feminist solutions. <https://www.greenpeace.org.au/blog/climate-change-is-a-man-made-problem-that-disproportionately-impacts-women-it-needs-feminist-solutions/>
- Mavisakalyan, A., & Tarverdi, Y. (2019). Gender and climate change: Do female parliamentarians make a difference? *European Journal of Political Economy*, Elsevier, 56(C): 151-164. <https://doi.org/10.1016/j.ejpoleco.2018.08.001>
- National Association for Women's Action in Development. <https://nawad.co.ug/>
- Nellemann, C., Verma, R., & Hislop, L. (eds). (2011). Women at the frontline of climate change: Gender risks and hopes. A Rapid Response Assessment. United Nations Environment Programme. <https://wedocs.unep.org/handle/20.500.11822/7985>
- Tschakert, P., & Machado, M., 2012: Gender justice and rights in climate change adaptation: Opportunities and pitfalls. <https://doi.org/10.1080/17496535.2012.704929>
- United Nations. Climate Action - Women as Agents of Change. <https://www.un.org/en/climatechange/climate-solutions/womens-agents-change>
- UN Women. (2022). Explainer: How gender inequality and climate change are interconnected. <https://www.unwomen.org/en/news-stories/explainer/2022/02/explainer-how-gender-inequality-and-climate-change-are-interconnected>
- Üstündağlı Erten, E., Güzeloğlu, E. B., Ifaei, P., Khalilpour, K., Ifaei, P., & Yoo, C. (2024). Decoding intersectionality: A systematic review of gender and Energy Dynamics under the structural and situational effects of contexts. *Energy Research & Social Science*, 110. <https://doi.org/10.1016/j.erss.2024.103432>
- Wen-Besson, J., & Sabater, L. (2024). Gender Equality for Greener and Bluer Futures: Why Women's Leadership Matters for Realising Environmental Goals. IUCN. <https://www.iucn.org/resources/grey-literature/gender-equality-greener-and-bluer-futures-why-womens-leadership-matters>

Om projektet

"Genus och klimaträttvisa: Kunskap för Egenmakt" med akronymen "COPGendered" är ett EU-finansierat projekt inom ramen för programmet Erasmus+, som inleddes i december 2022 och kommer att pågå i tre år. Projektet leds av WIDE+ och ett transnationellt konsortium bestående av sju ledande parter, som inkluderar Gender CC, WIDE Austria, GADIP, KULU Women and Development, Mundubat och CSCD. Det primära syftet är att förse läsare och deltagare med verktyg, kunskap och metoder för att förstå och hantera de kritiska sambanden mellan ojämlikhet mellan könen och klimatkrisen.

Detta kapitel ingår i en serie dokument som behandlar specifika teman om kopplingen mellan genus och klimaträttvisa. Serien inkluderar även följande kapitel:

- Klimaträttvisa, genus och energi
- Klimaträttvisa, genus och hbtqi-frågor
- Klimaträttvisa, genus och transport
- Genus och klimatinducerad migration
- Klimaträttvisa, genus och extraktivism

Du kan läsa mer om COPGendered-projektet på: <https://wideplus.org/copgendered-project/>

Mundubat

Center for Sustainable Communities Development

